

RENGINIAI

Parodoje – nutylėtos vilko vaikų istorijos

Dalia ŠIMKUTĖ

Lapkričio 6-ąją, trečiadienį, Žemaičių dailės muziejuje pristatyta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus parengta paroda „Vilko vaikai: duonos keliu iš Rytų Prūsijos į Lietuvą 1945–1948“.

Pasislėpti nebuvo įmanoma

„Ir mums, istorikams, reikėjo užaugti, kad pasiryžtume šiam nelengvam darbui tokia sudėtinga tema“, – prisipažino parodą pristatę Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus Istorijos skyriaus vedėja Ramunė Driaučiūnaitė. Jos teigimu, po kelių susitikimų su vadinaisiais vilko vaikais labai daug kas apsverė. Jeigu iki tol Antrojo pasaulinio karo istorija buvo tik tai, ką galima perskaityti istorijos va-

vėliuose – pergalingi mūšiai, milijonai žuvusių, dingusių be žinios ir kita statistika, tai šių vaikų pasakojimai atskleidė, koks iš tiesų negailestingas yra karas. „Nors ir daug jų istorijų būsimie išklause, nesuprasime, ką patyrė šie vaikai“, – mano istorikė. Ji priminė, jog kai 1944-ųjų rudenį tapo aišku, kad rusai ateina, daugumos šeimų tėvai buvo žuvę fronte ar dingę be žinios, tad Rytų Prūsijoje likusios mamos su vaikais bandė gelbėtis, trauktis, slėptis pas giniučius. Tačiau nebuvo kur pasislėpti nuo šios audros, kurią lydėjo propaganda: „Žengiame į priešų teritoriją, žudyt juos nieko nepaliekdami, nes čia yra priešų irštva...“. Sovietų kariai taip ir elgėsi: mamos, seserys buvo sadistiškai žudomos, prievartaujamos... Netrukus atslinoko bado šmėkla, o šie vaikai, praradę namus, artimiausius žmones, liko karo nuniokotoje teritorijoje. Sovietai, pasak

R. Driaučiūnaitė ir J. Skurdauskienė.

R. Driaučiūnaitės, ikėlė koją į Rytų Prūsiją, čia ir pasiliko. Iki 1946-ųjų birželio čia liko karinė valdžia, kuri buvo niekam neatsakinga, nes nugalėjo.

Išsigelbėjo Lietuvoje

„Rengdami parodą, susitikome su 21 vilko dalia patyrusiu vaiku. Koks jo paveikslas? Visą praradęs našlatis, utylėtas, besiglaudžiantis griuvėsiuose ar atsitiktiniuose pastatuose, ujamus, įbaugintas, visada alkanas, todėl galintis suvalgyti bet ką. Kaip mums vienas iš jų pasakojo, kai jau suvalgė visas varles, peles, dvėselieną ir nebebuvo ko valgyti, išgirdo, kad galima nueiti į Lietuvą ir gauti duonos. Todėl tie žmonės pradėjo keliauti link mūsų šalies pakeičiant sutiktame vežime ar pasislėpę traukiniuose, – kalbėjo Istorijos skyriaus vedėja R. Driau-

čiūnaitė. – Lietuvoje irgi buvo nusiritusi karo banga, tad laikas buvo labai sudėtingas – riba tarp pasitikėjimo ir nepasitikėjimo nepaprastai plona. Ne į vienas duris teko vaikams pasibelsti, kol žmonės ryžosi juos priimti ir auginti kaip savo. O ir kai kurie priėmusieji juos išnaudojo, mušė, skriaudė, maitino supelijusiu maistu. Bet parodoje pristatome vokiečius, kuriems pasisekė – juos priglaudė geresni žmonės, skatinę, kad mažieji kuo greičiau išmokyti lietuviškai“. Istorikė pabrėžė, jog juos priglaudusieji globėjai rizikavo, nes turėjo paaiškinti, iš kur atsirado vaikas, juo labiau, jog kaime vieni kitus pažįsta. Problema buvo ir tai, jog reikėjo atklydusiems vokiečiams suorganizuoti asmens dokumentus, nes dauguma iš jų nežinojo ne tik savo pavardės ar gimimo metų, bet ir vardo. Beje, daugumą priglau-

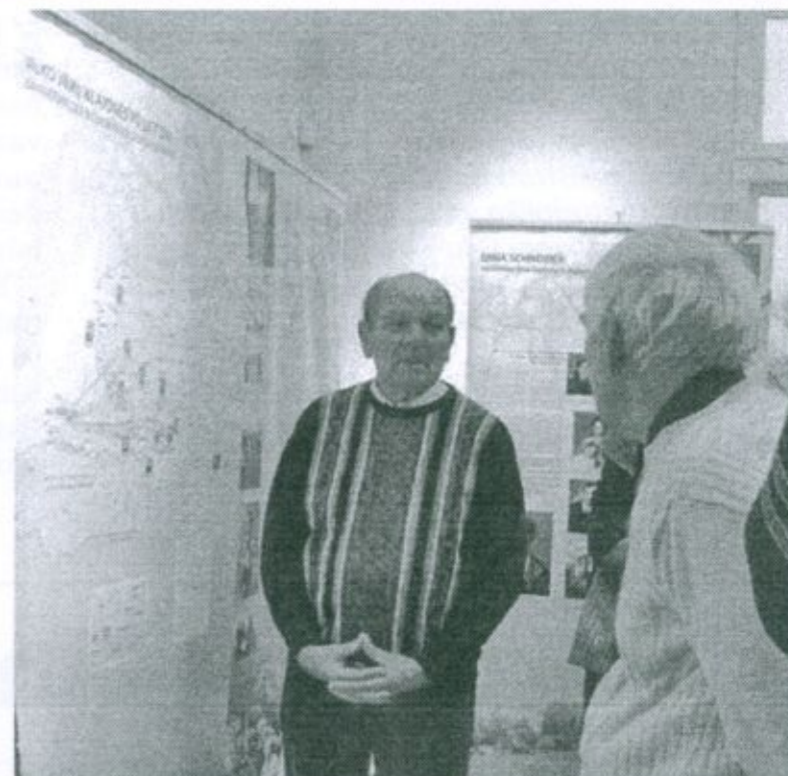
dė daugiavaikės šeimos, nors pasitaikė ir vaikų neturinčių.

Rizikavo šios šeimos ir todėl, jog taip vadinamų „fašistinių išpėrų“ ieškojo ir sovietinis saugumas, ir stribai šukuodavo kaimus. Netgi 1951-ųjų gegužę Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Baltarusijoje buvo organizuojama jų paieška, siekiant juos išvežti, apvalyti teritoriją.

Pasak istorikės, prieglobstį radę vaikai išgyveno, bet dauguma neišsimokslino, nes šeiminiams tai nerūpėjo. Ne vienas iš jų skaityti ir rašyti išmoko savarankiškai, beganydamas karves. Užaugę išvirtino paprastuose darbuose.

Ieškojo artimųjų

R. Driaučiūnaitės teigimu, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, vilko vaikams atsirado galimybė ieškoti artimųjų. Paaiškėjo, jog kai kurių tėvai išgyveno sovietų lagerius ir grįžę į Vokietiją bandė ieškoti savo atžalų. Bet juos priglaudusios šeimos pakeitė jų vardus ir pavardes, tad buvo neįmanoma jų rasti. Yra sukrečiančių istorijų, kaip pavyko atrasti, bet mama iš jaudulio ir sukrėtimo staiga mirė, yra ir gražių istorijų, kai susitiko su artimaisiais ir bendravo. Vilko vaikų noras rasti artimuosius, palaikyti vienas kitą ir lėmė, kad 1991-aisiais mūsų šalyje susikūrė juos vienijanti vokiečių bendrija „Edelweiss-Wolfskinder“.

Anicetas Mačiulskis pasakoja apie savo kelią į Lietuvą ir Plungę.

Iš dešinės: Anicetas Mačiulskis su žmona ir parodos rengėja (viduryje) Ramune Driaučiūnaitė.

Baigdama pasakojimą, viešnia pasidžiaugė, jog su kolege suspėjo išklausti jų istorijas, nes kai kurių iš šių vaikų jau nebėra tarp mūsų.

Parodos atidaryme dalyvavo ir prisiminimais pasidalijo iš Rytų Prūsijos kilęs, į Plungės kraštą po karo atklydęs Anicetas Mačiulskis (Harcas Gladsteinas, bet abejoja dėl savo vardo ir pavardės tikrumo). Jo tėvą per karą paėmė į kariuomenę, tad liko su mama ir močiute bei dviem metais jaunesniu šviesiaplaukiu broliuku. Kai namus subombardavo, išsikėlė gyventi į kolektyvinį sodą. Ten nebeturėjo ko valgyti, tad ėjo per šiukšlines, ieškodamas maisto likučių. Tuo metu jis buvo šešių ar septynerių metų. Nebeturėjo ko valgyti, tad mama ir močiutė juodu su broliuku išsiuntė. Iš Tilžės nuvyko į Tauragę, iš čia dundėjo ant prekybinio traukinio laiptų toliau. Jis broliuką

laikydavo, o šis ištisai verkdamas norėdamas valgyti, bet nebuvo ko duoti. „Kai privažiavome Šiaulius, kažkas mažąjį paėmė. Tiesą sakant, dėl to apsidžiaugiau. Ilpau atgal į traukinį ir atvažiavau į Plungę. Čia baigėsi kelionė. Ėjau per kaimus. Noriškiuose žmonės rugius pjovė, aš sėdėjau ant grovio krašto ir žiūrėjau. Mane pamatė ir parsivedė į namus ūkininkai Jonas ir Zuzana Mačiulskiai, kurie savo vaikų neturėjo. Vieną naktį pernaktvojau, taip ir likau. Nuvilkę drabužius papurtė, prikrito pilna utelių. Kai toje šeimoje mano tėvelį nušovė, likau su mama. Baigiau šešias klases ir pradėjau darbus dirbti. Iki šiol nežinau savo tėvų kapų, nerašau ir brolio ar kitų artimųjų...“, – susigraudinęs sakė A. Mačiulskis.

Ši skaudžius vaikų likimus atskleidžianti paroda bus eksponuojama iki sausio 6 dienos.

Parodos pristatymas Žemaičių dailės muziejuje.